

Uvodnik

Društvene promjene i promjene u novinarstvu

Novinarstvo je u današnje vrijeme među najutjecajnijim institucijama koje produciraju znanje. S neusporedivom probojnošću, iscrtavanje stvarnosti stvara se i objavljuje u medijima svaki dan. Ljudi spoznaju svijet koji je izvan njihovog neposrednog doticaja najčešće putem masovnih medija, u kojima prevladavaju novinarski sadržaji. Novinarski načini slikanja stvarnosti, novinarski modeli i *modus operandi* utječu i na ostale društvene institucije, primjerice politiku, tržišne aktere, obrazovne institucije i ostale. Kakva je kvaliteta znanja koje stvaraju novinari i na koji se način mijenja uloga novinarstva i novinara u našem društvu, to su pitanja koja se nalaze u središtu zanimanja istraživača čije radove objavljujemo u ovome broju.

Novinarstvo ne nastaje u bezzračnom prostoru. Ono je plod interakcije između različitih aktera sustava, a razlike u društvenoj strukturi i kontekstu moraju biti uzete u obzir kada se analizira novinarstvo. Jedna od novih okolnosti u novinarstvu je nova informacijska i komunikacijska tehnologija. U ovom broju, tri autora, Igor Vobič, Mato Brautović i Marko Milosavljević, izlažu radove o temama koje se tiču digitalnog i/ili internet novinarstva. Zanimanje za internet novinarstvo ukazuje na važnosti nove mreže kao i na to da će ona postati osnova novinarstva i javne komunikacije. Internet očito pruža nove načina izražavanja za pojedince i grupe u društvu, i kao takav može znatno pridonijeti budućoj javnoj komunikaciji. S druge strane, primjećuju se snažne tendencije prema komercijalizaciji i komodifikaciji informacija i komunikacija u novim medijima, što stvara moguću prijetnju neovisnosti, pouzdanosti i savjesnosti novinarstva i odnosa s javnošću.

Komercijalizacija je također ključni element promjene u časopisima o životnom stilu, koje istražuje Katarina Štular, kao i u radijskim vijestima, koje istražuje Peter Čaks. U prvom slučaju, komercijalni pritisak prikazan je u hibridnim objavama koje su proizvod neetične prakse da se plaćeni tekstovi objavljuju u formi vijesti. U drugom slučaju, komercijalni pritisak započeo je tzv. "faktizam" ili "navođenje činjenica", odnosno pretjerano navođenje činjenica koje su dobivene od službenih izvora, a koje čitatelju ne predstavljaju smislenu cjelinu, obzirom na to da im nedostaje tumačenje.

Komercijalizacija je u sukobu sa zahtjevima kvalitetnog novinarstva i u istraživačkom novinarstvu.

Temeljito medijsko istraživanje skandala, poput na primjer korupcije, je obično skupo i za njega je potrebno izdvojiti puno vremena, što je prihvaćeno kao jedan od razloga zašto je istraživačko novinarstvo posvuda u svijetu u opadanju, iako je ono od velike važnosti za svako demokratsko društvo. Izvještavanje o institucijskim skandalima u "ozbiljnim" dnevnim novinama istražila je Melita Poler Kovačić. Otkrila je da se o skandalima izvještavalo na poluistraživačko novinarski način; razotkrivanje skandala obično nije bio rezultat istraživačkog novinarstva, slika istraživačkog novinarstva temeljila se uglavnom na tajnim izvorima koji su se navodili bez čvrstih dokaza, dok se većina izvještaja temeljila na lako dostupnim službenim izvorima. Ipak, unatoč nedostacima u istraživanju i izvještavanju, ovakve priče pozitivno su pridonijele javnom mnijenju.

Supranacionalni kontekst u kojem novinari rade također zahtjeva novi pristup novinarskoj produkciji i novinarskim studijama. Mnogi istraživači u području medija i novinarstva traže odgovor na pitanje odgovaraju li informativni mediji i novinarska praksa unutar Europske unije (EU) idealima javne sfere EU u sadržaju elitnih nacionalnih informativnih medija. Ponudeni odgovor bio je više-manje jedinstven i očekivan: elitni nacionalni informativni mediji negativno utječu na demokratski deficit u EU. Sudeći prema institucionalnim odnosima koji već postoje na nacionalnoj razini između elitnih informativnih medija i političkih institucija, svi nacionalni elitni mediji u EU usredotočeni su prvenstveno na njihove nacionalne predstavnike i politička tijela povezana s EU na nacionalnoj razini. Zbog toga su Karmen Erjavec i Emil Erjavec u svojem radu pristupili iz unutra medijskim i novinarskim studijama izvještavanja o temama povezanim s EU te pokušali razotkriti ulogu medija kao agenta ili pojašnjenja društvenih promjena. Također su pokušali pozvati na kritičniji i analitičniji novinarski pristup temama vezanim uz EU.

Najveća promjena na Balkanu uzrokovana je ratovima na području bivše Jugoslavije. Desetljećima su mediji bili ključni u produciranju i reproduciranju dominante nacionalističke ideologije u tom području. Nada Zgrabljčić Rotar i Josip Čerina predstavili su analizu medijskog izvještavanja o nesrećama uzrokovanim minama. Koristeći se analizom izvještavanja o minskim nesrećama, otkrivaju da su ti izvještaji bezosjećajni i neetični te pozivaju na informativnije članke koji i educiraju javnost o toj temi.

Gostujuće urednice
Karmen Erjavec & Melita Poler Kovačić